

Celem naukowym niniejszego projektu jest oszacowanie stopnia kartometryczności europejskich planów miast, wydanych w okresie zimnej wojny po obydwu stronach żelaznej kurtyny. Badaniu poddanych zostanie ok. 120–130 planów miast z różnych państw europejskich.

Przedmiotem mojego zainteresowania są europejskie plany miast, które zostały opracowane na potrzeby społeczeństwa, funkcjonującego po jednej lub po drugiej stronie żelaznej kurtyny. Mapy przeznaczone do użytku ogólnego są najbardziej podatne na ograniczanie i deformowanie treści. Z tego względu są one interesującym źródłem w badaniach społecznych i z zakresu *critical cartography*.

W podjętych przeze mnie badaniach łączę kartograficzną metodę badań z geografią społeczno-ekonomiczną i perspektywą europejską w okresie zimnej wojny. Punktem wyjścia są właściwości mapy, na które wskazują kartografowie i przedstawiciele nurtu *critical cartography*. Mapa bowiem nie tylko odzwierciedla położenie i relacje pomiędzy obiektami przestrzennymi (eksponują to kartografowie), ale także jest rezultatem kartograficznej sprawności komunikacyjnej jej autora i jego subiektywnego wyboru metod prezentacji oraz panującej ideologii, kultury i polityki państwa, w którym ją wydano (na to zwracają uwagę przedstawiciele nurtu *critical cartography*).

Kategorie obiektów wyłączonych (maskowanych) lub wskazanych do deformowania na mapach są zmienne w czasie, jednak zawsze tworzą je miejsca ważne z punktu widzenia władzy. To ona w ramach cenzury narzuca utajnianie (lub deformowanie) informacji o obiektach przestrzennych dekretemi, ustawami, rozporządzeniami, umowami międzynarodowymi itp., a następnie kontroluje wykonanie tych zaleceń.

Z punktu widzenia rozwoju kartografii istotny był początek lat 60. XX wieku, ponieważ był to czas zaawansowanej eksploracji kosmosu w ramach amerykańskiego programu „Corona”. Amerykanie rozpoczęli wówczas opracowywanie map topograficznych państw bloku wschodniego na podstawie zdjęć satelitarnych. Z literatury przedmiotu wiadomo, że sytuacja ta miała wpływ na decyzje zaostrzające w bloku wschodnim ochronę danych przestrzennych przedstawianych na mapach do użytku powszechnego. Zaostrzenia dotyczyły praktycznie wszystkiego, co wiązało się z dokładnością map. To wówczas pojawiły się zalecenia wprowadzania deformacji geometrycznych, tj. fałszowania kartometryczności. Nie wiadomo jednak, czy do podobnego proceduru fałszowania kartometryczności map, przeznaczonych do użytku ogólnego dochodziło po drugiej stronie żelaznej kurtyny, czy ta część informacji geograficznej była równie ważna dla ludzi władzy państw bloku zachodniego.

Największą wartością opisanego wyżej projektu będzie opracowanie metodyki o charakterze uniwersalnym, która pozwoli odróżnić deformacje geometryczne, wynikające z błędów naturalnych od celowych deformacji, wynikających z zaleceń władzy (cenzury). Te dwa rodzaje błędów zostaną zdefiniowane za pomocą wartości liczbowych poprzez porównanie wyników badania kartometryczności map, co do których istnieje pewność, że nie były zniekształcane celowo oraz map, o których wiadomo, że ich geometria była fałszowana. W rezultacie powstanie katalog wizualizacji błędów i wskaźników deformacji geometrii mapy. Określenie matematycznego wymiaru i charakterystyka wizualna tych deformacji ułatwią późniejszą interpretację wyników, otrzymanych z badania kartometryczności europejskich planów miast z okresu zimnej wojny.

Badanie będzie dwuetapowe. Zimnowojenne plany miast najpierw zostaną poddane wstępnej analizie kartometryczności, polegającej na wyznaczeniu parametrów, później porównywanych z wyżej wspomnianym katalogiem (I etap). Jeżeli analiza ta wykaże, że mapa obciążona jest błędem wprowadzonym celowo, wówczas poddana zostanie analizie szczegółowej (II etap). Analiza szczegółowa polegać będzie na przebadaniu mapy pod kątem skali, powierzchni i odległości. Dokonane zostaną również wizualizacje błędów.

Nowatorstwo moich badań wynika z faktu, że wielu badaczy pochyliło się już nad zagadnieniem celowego fałszowania map, w tym ich geometrii – D. Wood, M. Monmonier, J. Monnet, B. Konopska D. Borowicz i in., jednak do tej pory nikt nie podjął się liczbowego skategoryzowania błędów występujących na mapach.